TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

10. SINIF | **YAZILIYA HAZIRLIK** | **TYMM 2026-2027**

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · ÖRNEK SINAV 2

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Aşağıdaki türküyü okuyunuz ve soruları türküden hareketle cevaplayınız.

YEŞİL ÖRDEK GİBİ

Yeşil ördek gibi daldım göllere,
Sen düşürdün beni dilden dillere.
Başım alıp gidem gurbet ellere,
Ne sen beni unut ne de ben seni.

(...)

Gel seninle bir ahduman kuralım,
Bağlanalım bir karara varalım.
Verdiğimiz sözde hemen duralım,
Ne sen beni unut ne de ben seni.

(Kaynak: *10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Bireysel Öğrenme Etkinlikleri*, MEB)

1.1. Aşağıdaki tabloda türküde geçen bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelerin türküdeki anlamlarını dizelerin bağlamından hareketle yazınız. (8 puan)

Türküdeki ifade	Türküdeki anlamı
“dilden dillere düşürmek”	.....
“başını alıp gitmek” (dizede: “Başım alıp gidem”)	.....
“ahduman kurmak”	.....
“sözde durmak”	.....

1.2. “Ahduman” kelimesinin anlamını tahmin ederken türküdeki hangi dizeden yararlandığınızı yazınız. Bu dizenin tahmininize nasıl ipucu verdiğini açıklayınız. (2 puan)

2. Aşağıdaki koşmayı okuyunuz ve soruları koşmadan hareketle cevaplayınız.

KOŞMA

Daha senden gayrı âşık mı yoktur
Nedir bu telaşın ey deli gönül
Hele düşün devr-i Adem'den beri
Neler gelmiş geçmiş say deli gönül

Günde bir yol duman çöker serime
Elim ermez gidem kisb ü kârime
Kendi bildiğine doğrudur deme
Gel iki adama uy deli gönül

Şu yalan dünyadan ümidini üz
İnanmazsan bak kitaba yüz be yüz
Hanen mezaristan malın bir top bez
Daha doymadıysan doy deli gönül
(...)

Âşık Ruhsatî

gayrı: başka · *devr-i Adem:* ilk insanın yaşadığı devir, insanlık tarihinin başlangıcı · *bir yol:* bir kez · *ser:* baş · *kisb ü kâr:* kazanç, iş güç · *yüz be yüz:* yüz yüze, açıkça · *hane:* ev · *mezaristan:* mezarlık

2.1. "Hanen mezaristan malın bir top bez" dizesinde yapılan söz sanatını yazınız. Bu sanatın koşmanın iletisine katkısını açıklayınız. (4 puan)

2.2. "Günde bir yol duman çöker serime" dizesinde "duman" kelimesiyle hangi duygu ya da durumun anlatıldığını yazınız. Bu söyleyişte yararlanılan söz sanatını belirtiniz. (4 puan)

2.3. Koşmanın ana düşüncesini yazınız ve bu düşünceyi destekleyen bir dizeyi belirtiniz. (4 puan)

3. Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları metinden hareketle cevaplayınız.

TOKATLI BİR MASAL ANASI: ŞAHÂDET GÖL

Halk edebiyatımızın anlatmaya dayanan türleri arasında masalların hususî bir yeri vardır. Yüzlerce yıldan beri Türk insanının en önde gelen eğlence vasıtalarından biri olan masal anlatma geleneği günümüzde büyük ölçüde zayıflamış, pek çok yerde unutulmaya ve terkedilmeye yüz tutmuştur. Bilhassa kış geceleri ile kadınların topluca iş yaptıkları zamanlarda, tatlı dilli, sözü dinlenir bir hanımın anlattığı masallara kendisini kaptıran genç kızlar bir şehzadenin sarayında misafir, çocuklar yedi başlı devi bir vuruşta parçalayan küçük şehzade oluverirlerdi. Günümüzde ise bu imajı galiba çizgi filimler yaratmaktadır.

Masallarımızın başlıca anlatıcıları kadınlardır; erkekler arasında da anlatıcılar var ise de bu işin önde gelen yaşatıcıları kadınlardır. Nitekim dilimizde, "masal anası" diye bir terim vardır ve bu daima kadın anlatıcılar için kullanılmıştır. (...)

Saim Sakaoğlu, *Masal Araştırmaları*

3.1. Yazarın bu metni yazma amacını metinden hareketle açıklayınız. (4 puan)

3.2. Metinden iletinin açık biçimde sunulduğu bir cümle yazınız. Bu cümlede iletinin neden açık olduğunu belirtiniz. (4 puan)

3.3. "Günümüzde ise bu imajı galiba çizgi filimler yaratmaktadır." cümlesinde "bu imaj" ifadesiyle neyin kastedildiğini yazınız. Yazarın bu cümleyle örtük biçimde sezdirdiği düşünceyi açıklayınız. (6 puan)

4. Bir öğrenci, Ahmet Kutsi Tecer'in aşağıdaki şiirini okumadan önce yalnızca başlığından hareketle şu tahminleri yazmıştır:

No.	Okuma öncesi tahmin
1	Şiirde konuşan kişi, ayrı düştüğü sevgilisine "Nerdesin?" diye seslenmektedir.
2	Şiire özlem ve arayış duygusu hâkimdir.
3	Şiirin sonunda aranan kişiye kavuşulur.
4	Şiir, belirli bir ölçüye bağlı kalınmadan yazılmıştır.

NERDESİN

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: — Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Âşıkıyım beni çağran bu sesin.

Gün olur sürüyüp beni derbeder,
Bu ses rüzgârlara karışır gider.
Gün olur peşimden yürür beraber,
Ansızın haykırır bana: — Nerdesin?

Bütün sevgileri atıp içimden,
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana "Gel" desin.

Ahmet Kutsi Tecer, *Bütün Şiirleri*

derbeder: perişan, başıboş · *elverir ki:* yeter ki

4.1. Öğrencinin tahminlerini şiirin içeriğiyle karşılaştırınız. Her tahminin doğrulanıp doğrulanmadığını yazınız ve cevabınızı şiirden bir dize ya da ifadeyle gerekçelendiriniz. (12 puan)

No.	Doğrulandı mı?	Şiirden gerekçe
1	……	……
2	……	……
3	……	……
4	……	……

4.2. Şiirde arayış konusu olan "ses"in neyi simgeliyor olabileceğine dair bir yorum yazınız. (2 puan)

5. Aşağıdaki türküyü okuyunuz ve soruları türküden hareketle cevaplayınız.

TURNALAR

İki turnam gelir aklı karalı
Birin şahin vurmuş, biri yaralı
O yavruya sorun aslı nereli
Katar katar olmuş gelir, turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir, turnalar

İnme turnam inme sen bu pınara
Avcu tuzak kurmuş, var yolun ara
Hepimizin işi Mevlâm onara
Katar katar olmuş gelir, turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir, turnalar

İnme turnam inme, yolda kış olur
Bastığın yerler de donar taş olur
Böyle kalmaz elbet sonu hoş olur
Katar katar olmuş gelir, turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir, turnalar

İnme turnam inme, haber sorayım
Kanadın altına nâme sarayım
Nazlı sevdiğimden haber alayım
Katar katar olmuş gelir, turnalar
Eğrim eğrim ne hoş gelir, turnalar

Anonim (haz.: Cahit Öztelli, *Evlerinin Önü Türküler*)

5.1. Aşağıdaki tabloda Turnalar türküsünün bazı dil ve anlatım özellikleri verilmiştir. Her özelliğe türküden bir örnek yazınız ve bu özelliğin türküye katkısını açıklayınız. (9 puan)

Dil ve anlatım özelliği	Türküden örnek	Türküye katkısı
İkileme	.....	.....
Yerel söyleyiş	.....	.....
Tekrarlı ifadeler	.....	.....

5.2. "İnme turnam inme sen bu pınara / Avcu tuzak kurmuş, var yolun ara" dizelerinde ağır basan dil işlevini yazınız ve gerekçesini açıklayınız. (3 puan)

5.3. Türkünün bütününde ağır basan dil işlevini yazınız ve bir gerekçe gösteriniz. (2 puan)

6. Aşağıda Dîvânu Lugâti't-Türk'te yer alan bazı savlar (atasözleri) günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Savları okuyunuz ve soruları savlardan hareketle cevaplayınız.

Sav	Günümüz Türkçesiyle
(...)	(...)
Kuş torka men üçün ılınur.	Kuş tuzağa yem için takılır.
Üme kelse kut kelir.	Konuk gelse uğur gelir.
Erdem başı tıl.	Erdem başı dil.
Etli tırnaklı adırmas.	Et ile tırnak ayrılmaz.
Kurug yıgaç egilmes, kurmış kiriş tügülmes.	Kuru ağaç eğilmez, kurulmuş kiriş düğümlenmez.
Tay atatsa at tınur, ogul eredse ata tınur.	Tay, at olunca at dinlenir; oğul, er olunca baba dinlenir.
Keneşlig bilig üdreşür, keneşsiz bilig opraşur.	Danışan akıl gelişir, danışmayan akıl yıpranır.

Anonim (haz.: Ahmet Bican Ercilasun)

kiriş: yayın iki ucuna gerilen ip

6.1. Savlardan hareketle bu savların söylendiği dönemde Türklerin yaşam biçimine dair iki çıkarım yazınız. Her çıkarımınızı bir savla gerekçelendiriniz. (6 puan)

6.2. Savlarda aktarılan değerlerden üçünü, her birini aktaran savla birlikte yazınız. Bu değerlerden birinin günümüzde de yaşatıldığını gösteren bir örnek veriniz. (8 puan)

7. Aşağıdaki metni okuyunuz.

Ege, dedesinin bağlama yaptığı küçük atölyeye ilk kez gitmişti. Dedesi, aylarca kurumaya bıraktığı dut ağacından oyduğu teknenin içini keskiyle ince ince kazıyordu. Bir saat geçmeden Ege sabırsızlandı:

— Dede, bu iş ne zaman bitecek? Mağazada hazır bağlamalar var.

Dedesi elindeki keskiyi bırakmadan gülümsedi:

— Sabırla oyulmayan tekne güzel ses vermez, evladım.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Bu metinden hareketle sabrın ve emeğin önemini anlatan, içeriğine uygun başlığı olan 8-12 satırlık bir yazı yazınız. Yazınızda vermek istediğiniz iletiyi açık biçimde (doğrudan, yoruma gerek bırakmadan) ifade ediniz ve iletinizi hayattan en az bir örnekle destekleyiniz. (22 puan)

Değerlendirmede aşağıdaki ölçütler dikkate alınacaktır:

- İçeriğe uygun bir başlık belirleme
- İletiyi açık biçimde ifade etme ve örnekle destekleme
- Duygu ve düşünceleri tutarlı bir şekilde ifade etme
- Yazıyı başlatma, sürdürme ve bitirme ifadelerini etkili kullanma
- Olumlu tutum ve değerleri vurgulama
- Yazım ve noktalama kurallarına uyma

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	TDE2.2.2. Tahmin eder. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi; KB1.7. Belirleme
2	TDE2.2.3. Çıkarım yapar. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi
3	TDE2.2.3. Çıkarım yapar. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi; KB2.16. Muhakeme (Akıl Yürütme) Becerisi
4	TDE2.2.4. Karşılaştırır. (TDE2.2. Anlam Oluşturabilme)	KB2.7. Karşılaştırma Becerisi; KB2.16. Muhakeme (Akıl Yürütme) Becerisi; KB2.14. Yorumlama Becerisi
5	TDE2.3.1. Nesne, olgu ve olaylara ilişkin parçaları belirler. (TDE2.3. Çözümleyebilme)	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB1.7. Belirleme; KB2.14. Yorumlama Becerisi
6	TDE2.3.2. Parçalar arasındaki ilişkileri belirler. (TDE2.3. Çözümleyebilme)	KB2.4. Çözümleme Becerisi; KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi; KB2.20. Sentezleme Becerisi
7	TDE4.3.4. İletileri açık ve örtük biçimde ifade eder. (TDE4.3. Kural Uygulayabilme)	KB1.3. Yazma; KB2.13. Yapılandırma Becerisi; KB2.15. Yansıtma Becerisi

PUANLAMA TABLOSU							
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**TOPLAM**
10	*12*	*14*	*14*	*14*	*14*	*22*	***100***

Not: 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı 1. dönem 1. yazılısı 12 Kasım 2026'da ülke geneli ortak sınav olarak yapılacaktır. Bu örnek sınav, Bakanlığın ülke geneli sınav kılavuzundaki konu-soru dağılım tablosuna (Ek-2) göre hazırlanmıştır: 7 açık uçlu soru, 1 soru 10, 1 soru 12, 4 soru 14 ve 1 soru 22 puan, süre 40 dakika. Kılavuz puanların hangi soruya verileceğini belirtmediği için puan sırası bu örneğe aittir. Dersin dinleme ve konuşma becerilerini ölçen uygulamalı sınavı ayrıca ders öğretmeni tarafından yapılır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

1.1. Her ifadenin bağlama uygun anlamının yazılması 2 puandır (4 × 2 = 8 puan).

Türkdeki ifade	Türkdeki anlamı
“dilden dillere düşürmek”	Birini dedikodu konusu yapmak, herkesin onun hakkında konuşmasına yol açmak, adını dillere düşürmek
“başını alıp gitmek”	Kimseye haber vermeden, her şeyi bırakıp uzaklara çekip gitmek
“ahduman kurmak”	Söz vermek, ant içmek, yemin etmek, sözleşmek, antlaşma yapmak
“sözde durmak”	Verilen sözü tutmak, sözünden dönmemek

Anlamı karşılayan başka ifadeler de doğru kabul edilir. “Ahduman kurmak” için “söz vermek” ile “ant içmek, yemin etmek” anlamlarından birinin yazılması yeterlidir.

1.2. İpucu veren dizenin yazılması **(1 puan)**: “Verdiğimiz sözde hemen duralım,” ya da “Bağlanalım bir karara varalım.” Dizenin nasıl ipucu verdiğinin açıklanması **(1 puan)**: Aynı dörtlükte sözleşmekten, verilen sözde durmaktan ya da bir karara bağlanmaktan söz edilmesi, “ahduman kurmak”ın söz vermek, ant içmek anlamına geldiğini gösterir.

Örnek doğru cevap:

1.1. “Dilden dillere düşürmek”: birini dedikodu konusu yapmak. “Başını alıp gitmek”: her şeyi bırakıp kimseye söylemeden uzaklara gitmek. “Ahduman kurmak”: söz vermek, ant içmek. “Sözde durmak”: verilen sözü tutmak.

1.2. “Verdiğimiz sözde hemen duralım,” dizesinden yararlandım. Söyleyici önce “ahduman kuralım” diyor, ardından verilen sözde durulmasını istiyor; bu da “ahduman”ın söz, ant anlamına geldiğini düşündürüyor.

Yanlış cevap:

1.1. İfadelerin gerçek anlamlarıyla ya da bağlamla ilgisiz biçimde açıklanması o satırdan puan almaz. Örneğin “dilden dillere düşürmek” için “bir dili başka bir dile çevirmek”, “başını alıp gitmek” için “başını alıp başka yere taşımak”, “sözde durmak” için “konuşurken susmak” yazılması yanlıştır.

1.2. Anlamla ilgisi olmayan bir dizenin (ör. “Yeşil ördek gibi daldım göllere,”) yazılması ya da yalnız dize yazılıp ipucunun açıklanmaması durumunda yalnız ilgili ölçütten puan verilmez.

2. Doğru cevap:

2.1. Söz sanatının teşbih (benzetme) olarak belirtilmesi **(2 puan)**: Ev mezarlığa, mal bir top beze (kefene) benzetilmiştir; benzetme yönü ve edatı kullanılmadığı için güçlü benzetmedir (teşbih-i beliğ). "Bir top bez" ifadesiyle kefenin kastedildiğini belirterek kinaye ya da mecaz sanatı yazan cevaplar da doğru kabul edilir. Sanatın iletiye katkısının açıklanması **(2 puan)**: İnsanın dünyadaki evinin sonunda mezar, bütün malının da bir kefen olacağı somut bir görüntüyle anlatılarak dünya malının geçiciliği ve ona bağlanmanın boşunalığı güçlü biçimde vurgulanmıştır.

2.2. "Duman" kelimesiyle dert, keder, sıkıntı, tasa ya da zihnin bulanması, kafa karışıklığının anlatıldığının yazılması **(2 puan)**. Söz sanatının istiare (açık istiare) olarak belirtilmesi **(2 puan)**: Dert ve sıkıntı dumana benzetilmiş, benzeyen (dert) söylenmeden yalnızca kendisine benzetilen (duman) kullanılmıştır. Sanatın "benzetme" ya da yalnızca "mecaz" olarak yazılıp derdin dumana benzetildiğinin açıklanması durumunda 1 puan verilir.

2.3. Ana düşüncenin yazılması **(3 puan)**: Dünya ve dünya malı geçicidir; insan hırsa, telaşa ve kendini beğenmişliğe kapılmamalı, dünyaya bağlanmamalıdır. Bu düşüncenin başlıca yönlerinden birini (dünyanın ve malın geçiciliği, hırstan uzak durma, dünyaya bel bağlamama) içeren ana düşünce cümleleri doğru kabul edilir. Destekleyen dizenin yazılması **(1 puan)**: "Şu yalan dünyadan ümidini üz", "Hanen mezaristan malın bir top bez", "Daha doymadıysan doy deli gönül", "Neler gelmiş geçmiş say deli gönül".

Örnek doğru cevap:

2.1. Dizede teşbih sanatı vardır; ev mezarlığa, mal da bir top beze, yani kefene benzetilmiştir. Bu benzetme, insanın sonunda bütün malını bırakıp yalnızca bir kefenle mezara gireceğini somut biçimde göstererek dünya malının geçiciliği iletisini güçlendirmiştir.

2.2. "Duman" kelimesiyle şairin her gün yaşadığı dert ve sıkıntı anlatılmıştır. Dert dumana benzetilmiş ama yalnızca benzetilen söylendiği için açık istiare yapılmıştır.

2.3. Dünya ve dünya malı geçicidir; insan hırsa kapılıp dünyaya bağlanmamalıdır. "Şu yalan dünyadan ümidini üz" dizesi bu düşünceyi destekler.

Yanlış cevap:

2.1. Dizedeki sanatın tezat, kişileştirme ya da abartma olarak yazılması sanat ölçütünden puan almaz. Katkı yerine dizenin yalnızca tekrar edilmesi ya da "Şiire güzellik katmıştır." gibi dizeyle ilişkilendirilmeyen genel ifadeler katkı ölçütünden puan almaz.

2.2. "Duman" kelimesinin yalnızca gerçek anlamıyla (ateşten çıkan gaz, sis) açıklanması anlam ölçütünden; sanatın kişileştirme, tezat gibi dizeyle ilgisiz sanatlar olarak yazılması sanat ölçütünden puan almaz.

2.3. Ana düşüncenin koşmayla ilgisiz verilmesi (ör. "Aşk insanı mutlu eder.", "Gurbet zordur.") ana düşünce ölçütünden puan almaz. Yazılan dize ana düşünceyi desteklemiyorsa yalnız dize puanı verilmez.

3. Doğru cevap:

3.1. Amacın bilgilendirme olduğunun belirtilmesi **(2 puan)** ve bilgilendirmenin konusunun açıklanması **(2 puan)**: Yazar, okuru masal anlatma geleneği, bu geleneğin günümüzde zayıflaması ve geleneğin başlıca yaşatıcıları olan kadın anlatıcılar (masal anaları) hakkında bilgilendirmek amacıyla yazmıştır. Masal anlatma geleneğinin zayıfladığına dikkat çekmek, masal anlatıcılarını tanıtmak gibi açıklamalar da konu ölçütünü karşılar.

3.2. Açık iletili bir cümlenin metinden yazılması **(2 puan)**: "Masallarımızın başlıca anlatıcıları kadınlardır.", "Masal anlatma geleneği günümüzde büyük ölçüde zayıflamış, pek çok yerde unutulmaya ve terkedilmeye yüz tutmuştur.", "Halk edebiyatımızın anlatmaya dayanan türleri arasında masalların hususî bir yeri vardır.", "Dilimizde 'masal anası' diye bir terim vardır." vb. Neden açık olduğunun belirtilmesi **(2 puan)**: Bilgi ya da yargı yoruma gerek bırakmadan, doğrudan, gerçek anlamlı sözcüklerle ve nesnel biçimde söylenmiştir.

3.3. "Bu imaj" ifadesiyle masal dinleyen genç kızların kendilerini şehzadenin sarayında misafir, çocukların da devi yenen küçük şehzade gibi hayal etmesinin (dinleyicinin kendini masal kahramanının yerine koymasının, hayal dünyasının) kastedildiğinin yazılması **(3 puan)**. Sezdirilen düşüncenin açıklanması **(3 puan)**: Eskiden masallar dinleyicinin hayal dünyasını beslerken günümüzde bu işlevi çizgi filmler üstlenmiştir; yazar bu değişimle birlikte masal anlatma geleneğinin zayıflamasından duyduğu üzüntüyü, kaygıyı ya da örtük bir eleştiriyi sezdirmektedir. Yazarın "galiba" sözüyle kesin konuşmadığını, değişimi temkinli bir tespit olarak sunduğunu belirten ve masalın yerini çizgi filmlerin aldığını açıklayan cevaplar da doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

3.1. Yazar, okuru masal anlatma geleneği ve bu geleneği yaşatan kadın anlatıcılar, yani masal anaları hakkında bilgilendirmek ve bu geleneğin günümüzde zayıfladığına dikkat çekmek amacıyla yazmıştır.

3.2. "Masallarımızın başlıca anlatıcıları kadınlardır." cümlesinde ileti açıktır; çünkü yazar bilgiyi yoruma gerek bırakmadan, doğrudan ve gerçek anlamlı sözcüklerle vermiştir.

3.3. "Bu imaj" ile masalları dinleyen genç kızların kendini şehzadenin sarayında misafir, çocukların da devi yenen küçük şehzade gibi hayal etmesi kastedilmektedir. Yazar, eskiden masalların beslediği bu hayal dünyasını bugün çizgi filmlerin oluşturduğunu söyleyerek masal anlatma geleneğinin zayıflamasından duyduğu üzüntüyü sezdirmektedir.

Yanlış cevap:

3.1. Amacın "eğlendirmek", "masal anlatmak" ya da "çizgi filmleri tanıtmak" olarak yazılması yanlış kabul edilir. Yalnız "bilgi vermek" yazılıp konunun belirtilmemesi durumunda 2 puan verilir.

3.2. Metinde yer almayan bir cümlenin yazılması ya da "Günümüzde ise bu imajı galiba çizgi filimler yaratmaktadır." gibi örtük anlam taşıyan cümlenin açık ileti örneği olarak gösterilmesi cümle ölçütünden puan almaz. Açıklık nedeni belirtilmeyen cevaplarda yalnız gerekçe puanı verilmez.

3.3. "Bu imaj" ifadesinin "çizgi filmlerdeki resimler" ya da "masal anasının görünüşü" olarak açıklanması ilk ölçütten; yazarın çizgi filmleri öven, masalların gereksiz olduğunu savunan bir düşünce sezdirdiğinin yazılması ikinci ölçütten puan almaz.

4. Doğru cevap:

4.1. Her tahmin için doğrulanma durumunun doğru belirtilmesi 1 puan, şiirden uygun gerekçenin yazılması 2 puandır (4 × 3 = 12 puan).

No.	Doğrulandı mı?	Şiirden gerekçe
1	Doğrulanmadı	"Nerdesin?" sorusunu şair sormaz; uykusunu bölen bir ses ona "Nerdesin?" diye seslenir ("Geceleyin bir ses böler uykumu, / İçim ürpermeyle dolar: — Nerdesin?", "Ansızın haykırır bana: — Nerdesin?").
2	Doğrulandı	Şair yıllardır aradığı sese bağlıdır ve onun çağrısını özler: "Arıyorum yıllar var ki ben onu,", "Varlığımı yalnız ona verdim ben,".
3	Doğrulanmadı	Şiirde kavuşma gerçekleşmez; şair yalnızca sesin bir gün kendisine "Gel" demesini diler: "Elverir ki bir gün bana derinden, / Ta derinden bir gün bana 'Gel' desin."
4	Doğrulanmadı	Şiir 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır (Ge-ce-le-yin bir ses bö-ler uy-ku-mu: 11 hece); dörtlük nazım birimi ve düzenli kafiye (abab, cccb, dddb) kullanılmıştır.

1. tahmin için "kısmen doğrulandı" yazılıp gerekçede "Nerdesin?" diye seslenenin şair değil ses olduğu doğru açıklanmışsa durum puanı da verilir. 4. tahminde ölçünün yanlış olduğu, kafiye ya da dörtlük düzeninden hareketle gerekçelendirilirse de gerekçe puanı verilir.

4.2. Şiirden hareketle tutarlı bir yorum yazılması 2 puandır. Sesin; şairin ulaşmak istediği bir ideali, sanatı ya da ilhamı, ilahî aşkı, gençlikte kalan bir özlemi, memleketi ya da insanın iç sesini simgelediğini söyleyen ve bunu şiirdeki bir ifadeyle (ör. "Varlığımı yalnız ona verdim ben", "bana 'Gel' desin") ilişkilendiren yorumlar doğru kabul edilir. Gerekçesiz yorumlara 1 puan verilir.

Örnek doğru cevap:

4.1. 1. tahmin doğrulanmadı; "Ansızın haykırır bana: — Nerdesin?" dizesine göre "Nerdesin?" diye seslenen şair değil, onu çağıran sestir. 2. tahmin doğrulandı; "Arıyorum yıllar var ki ben onu," dizesi şairin yıllardır süren arayışını ve özlemini gösterir. 3. tahmin doğrulanmadı; şair kavuşamaz, yalnızca "bir gün bana 'Gel' desin" diye dilekte bulunur. 4. tahmin doğrulanmadı; şiir 11'li hece ölçüsüyle ve dörtlüklerle yazılmıştır.

4.2. Şiirdeki ses, şairin hayatı boyunca ulaşmaya çalıştığı bir ideali simgeliyor olabilir. Şair "Varlığımı yalnız ona verdim ben" diyerek bu ideal uğruna her şeyden vazgeçtiğini anlatmaktadır.

Yanlış cevap:

4.1. Doğrulanma durumu şiirle çelişen biçimde belirtilen tahminlerde (ör. 3. tahmin için "doğrulandı" yazılması) durum puanı verilmez; gerekçe olarak şiirde yer almayan ya da yazılan durumu desteklemeyen bir ifade gösterilirse gerekçe puanı verilmez.

4.2. Şiirle ilişkisi kurulamayan yorumlar (ör. sesin bir alarm ya da telefon sesi olduğu) puan almaz.

5. Doğru cevap:

5.1. Her özellik için türküden uygun örneğin yazılması 1 puan, katkının açıklanması 2 puandır (3 × 3 = 9 puan).

Dil ve anlatım özelliği	Türküden örnek	Türküye katkısı
İkileme	“katar katar”, “eğrim eğrim”	Turnaların dizi dizi, kıvrıla kıvrıla uçuşunu gözde canlandırır; anlatımı güçlendirir, türküye ritim ve ahenk kazandırır.
Yerel söyleyiş	“Avcu” (avcı), “Birin” (birini)	Türküye doğallık, içtenlik ve yöresel bir renk katar; halkın konuşma dilini yansıtır, söyleyişi ezgiye uygun hâle getirir.
Tekrarlı ifadeler	Her bendin sonunda tekrarlanan “Katar katar olmuş gelir, turnalar / Eğrim eğrim ne hoş gelir, turnalar” kavuştağı; “İnme turnam inme” seslenişi	Bentleri birbirine bağlar, ezgiyle söylenmeyi ve akılda kalmayı kolaylaştırır; turna imgesini ve söyleyicinin özlemini, yalvarışını pekiştirir.

Katkı sütununda özelliğin türkudeki anlamla ya da ahenkle ilişkisini kuran başka açıklamalar da doğru kabul edilir.

5.2. Alıcıyı harekete geçirme (çağrı, etkileme) işlevinin yazılması **(1 puan)**. Gerekçenin açıklanması **(2 puan)**: Söyleyici turnaya seslenerek onu uyarmakta, pınara inmemesini ve yoluna devam etmesini istemektedir; “inme”, “var”, “ara” gibi emir kipindeki fiiller alıcıda bir davranış değişikliği oluşturmaya yöneliktir.

5.3. Şiirsel (sanatsal) işlevin yazılması **(1 puan)** ve gerekçesinin gösterilmesi **(1 puan)**: Türküde dil, ahenk unsurları (kafiye, redif, kavuştak, ikilemeler), imgeler ve turnaya seslenme gibi söyleyişlerle estetik bir amaçla kullanılmıştır; dilin kendisi ve söyleyiş güzelliği ön plandadır. Heyecana bağlı (duygusal) işlevin yazılıp özlem ve yalvarış duygusunun yoğunluğuyla gerekçelendirilmesi durumunda 1 puan verilir. Alıcıyı harekete geçirme işlevinin yazılıp türkü boyunca turnaya seslenilmesi ve ondan bir şey istenmesiyle gerekçelendirilmesi durumunda da 1 puan verilir; gerekçesiz yazılırsa puan verilmez.

Örnek doğru cevap:

5.1. İkileme: “katar katar”; turnaların dizi dizi uçuşunu gözümüzde canlandırır ve türküye ritim katar. Yerel söyleyiş: “Avcu”; türküye doğallık ve yöresel renk kazandırır. Tekrarlı ifadeler: her bentten sonra tekrarlanan “Katar katar olmuş gelir, turnalar” kavuştağı; bentleri birbirine bağlar ve türkünün akılda kalmasını sağlar.

5.2. Bu dizelerde alıcıyı harekete geçirme işlevi ağır basar. Söyleyici turnaya seslenip “inme”, “var yolun ara” diyerek onu tehlikeye karşı uyarır ve ondan bir davranışta bulunmasını ister.

5.3. Türkünün bütününde şiirsel işlev ağır basar; çünkü türküde dil, kafiye, kavuştak ve ikilemelerle ahenkli ve sanatlı bir biçimde kullanılmıştır.

Yanlış cevap:

5.1. Özellikle uyuşmayan örnek yazılması (ör. ikileme için “turnam”, yerel söyleyiş için “pınara”) o satırın örnek puanını; katkı yerine yalnızca özelliğin tanımının yapılması ya da “güzel olmuş” gibi gerekçesiz ifadeler katkı puanını almaz.

5.2. Dil işlevinin göndergesel (bilgi verme) ya da kanalı kontrol işlevi olarak yazılması işlev puanını almaz; gerekçe dizelerle ilişkilendirilmemişse gerekçe puanı verilmez.

5.3. Göndergesel, kanalı kontrol ya da dil ötesi işlevin yazılması yanlış kabul edilir.

6. Doğru cevap:

6.1. Her çıkarım için yaşam biçimine dair çıkarımın yazılması 2 puan, çıkarımı destekleyen savın yazılması 1 puandır (2 × 3 = 6 puan). Aşağıdakilerden herhangi ikisi doğru kabul edilir:

- At yetiştiriciliğinin ve hayvancılığın önemli olduğu, atlı-göçebe bir hayat sürüldüğü: “Tay, at olunca at dinlenir; oğul, er olunca baba dinlenir.”
- Avcılığın ve savaşçılığın yaşamın parçası olduğu, yay ve tuzak gibi araçların kullanıldığı: “Kuru ağaç eğilmez, kurulmuş kiriş düğümlenmez.”, “Kuş tuzağa yem için takılır.”
- Konuk ağırlamanın toplumsal yaşamda önemli bir yeri olduğu: “Konuk gelse uğur gelir.”
- Aile ve akrabalık bağlarının güçlü olduğu: “Et ile tırnak ayrılmaz.”
- Ailede görevlerin kuşaktan kuşağa devredildiği, gençlerin büyüklerin yükünü üstlendiği: “Oğul, er olunca baba dinlenir.”
- Ortak kararların, danışmanın (istişarenin) önemsendiği: “Danışan akıl gelişir, danışmayan akıl yıpranır.”

6.2. Her değer için değerin yazılması 1 puan, aktaran savın doğru gösterilmesi 1 puandır (3 × 2 = 6 puan). Günümüzden uygun ve açıklayıcı bir örnek verilmesi 2 puandır.

- Konukseverlik (misafirperverlik): “Konuk gelse uğur gelir.”
- Aile ve akrabalık bağlılığı, dayanışma: “Et ile tırnak ayrılmaz.”
- Danışma, istişare, ortak akıl: “Danışan akıl gelişir, danışmayan akıl yıpranır.”
- Dilin, sözün değeri; güzel söz söyleme: “Erdem başı dil.”
- Sorumluluk, aileye destek olma, büyüklere saygı: “Tay, at olunca at dinlenir; oğul, er olunca baba dinlenir.”
- Eğitimin zamanında verilmesi, terbiyenin küçük yaşta başlaması: “Kuru ağaç eğilmez, kurulmuş kiriş düğümlenmez.”
- Tedbirli olma, açgözlülükten kaçınma: “Kuş tuzağa yem için takılır.”

Günümüzden örnekler: Bayramlarda akraba ziyaretlerinin sürdürülmesi; misafire ikram edilmesi, köylerde konuk odalarının bulunması; ailede ya da okulda önemli kararların birlikte konuşularak alınması (aile toplantıları, okul meclisi); büyükler yaşlandığında gençlerin aile işlerini üstlenmesi vb. Savla ilişkisi açık olan başka değer ve örnekler de doğru kabul edilir.

Örnek doğru cevap:

6.1. Bu savlar, hayvancılıkla geçinen atlı bir toplumda söylenmiştir; “Tay, at olunca at dinlenir” savında tay ve at, bu yaşamın temel ögeleridir. Ayrıca avcılık ve savaşçılık yaşamın bir parçasıdır; “kurulmuş kiriş” sözü yayın günlük hayatta sıkça kullanıldığını gösterir.

6.2. “Konuk gelse uğur gelir.” savında konukseverlik, “Et ile tırnak ayrılmaz.” savında aile ve akrabalık bağlılığı, “Danışan akıl gelişir, danışmayan akıl yıpranır.” savında danışma (istişare) değeri aktarılmıştır. Konukseverlik bugün de yaşatılmaktadır; Anadolu’da evine gelen misafire en güzel yemeğini ikram eden, misafiri için en iyi odasını hazırlayan aileler bunun örneğidir.

Yanlış cevap:

6.1. Savlarla desteklenemeyen çıkarımlar (ör. “Türkler denizcilikle uğraşırdı.”, “Şehirlerde yaşarlardı.”) çıkarım puanı almaz. Çıkarım doğru olup ilgisiz bir sav gösterilirse yalnız sav puanı verilmez.

6.2. Savla ilgisi kurulamayan değerlerin yazılması (ör. “Konuk gelse uğur gelir.” savı için “cesaret”) ya da değer yerine savın yalnızca günümüz Türkçesiyle tekrar edilmesi ilgili satırdan puan almaz. Örneğin değerle ilgisiz olması (ör. konukseverlik için bir spor müsabakasının anlatılması) örnek puanı almaz.

7. Doğru cevap:

Yazı aşağıdaki dereceli puanlama anahtarına göre değerlendirilir (toplam 22 puan).

Ölçüt	Puan
Başlık: Yazının içeriğine uygun, iletiyi yansıtan bir başlık konmuştur. İçerikle ilgili ama sıradan bir başlık 1 puan alır.	2
İletinin açık ifadesi: Sabrın ve emeğin değerine ilişkin ileti en az bir cümlede doğrudan, anlaşılır biçimde söylenmiştir (ör. “Emek verilmeden kalıcı bir başarı elde edilemez.”). İleti yalnızca sezdirilmiş, açıkça söylenmemişse 2 puan verilir.	5
Örnekle destekleme: İleti hayattan, gözlemden ya da okumalardan alınan en az bir örnekle desteklenmiştir. Örnek iletiyle zayıf bir ilişki içindeyse 1 puan verilir.	3
Tutarlılık: Düşünceler birbiriyle çelişmeden, mantıklı bir sırayla verilmiştir; yazının bütünü uyarıcı metindeki konuyla ilgilidir. Küçük kopukluklar 2 puan alır.	4
Başlatma, sürdürme ve bitirme: Yazı konuyu tanıtan bir girişle başlamış, geçiş ifadeleriyle sürdürülmüş ve iletiyi pekiştiren bir sonla bağlanmıştır. Üç aşama da varsa 3 puan; biri eksikse 2 puan, ikisi eksikse 1 puan, hiçbiri yoksa 0 puan verilir.	3
Olumlu tutum ve değerler: Sabır, emek, çalışkanlık, ustaya ve geleneksel sanatlara saygı gibi değerler vurgulanmış; toplumsal hassasiyet oluşturacak (siyaset, din, etnisite vb.) ögelere yer verilmemiştir.	2
Yazım ve noktalama: Yazım ve noktalama yanlışı yoksa ya da en çok iki tane ise 3 puan; üç-beş yanlış varsa 2 puan; altı ve daha fazla yanlış varsa 1 puan verilir.	3

8 satırdan kısa yazılarda tutarlılık ile başlatma, sürdürme ve bitirme ölçütlerinin her birinden en çok yarı puan verilir (yarım puanlar aşağıya yuvarlanır). Deneme, anı ya da mektup biçimindeki yazılar geçerlidir.

Örnek doğru cevap:

Sabrın Sesi

Hayatta güzel olan her şey, üzerine harcanan zamanın ve emeğin izini taşır. Bir bağlamanın gönle dokunan sesi de ustanın aylarca süren sabrından doğar. Aceleyle yapılan bir iş belki hemen biter ama uzun ömürlü olmaz. Bunu geçen yıl kendi yaşadıklarımdan öğrendim. Okulun koşu takımına girmek için ilk haftalarda hiç ilerleme kaydedemiyor, her gün bırakmayı düşünüyordum. Antrenörümüz her seferinde yalnızca “Bir gün daha koş.” diyordu. Aylar sonra yarışta bitiş çizgisini geçtiğimde o sıradan günlerin aslında beni hazırladığını anladım. Kısacası sabırla verilen emek boşa gitmez; insanı da yaptığı işi de olgunlaştırır.

(Örnek yazıda ileti, “sabırla verilen emek boşa gitmez” cümlesiyle açıkça söylenmiş ve koşu takımı örneğiyle desteklenmiştir.)

Yanlış cevap:

Uyarıcıyla ilgisi olmayan bir konuda yazılan yazılarda başlık, yazım ve noktalama ölçütleri ayrı ayrı değerlendirilir; iletinin açık ifadesi, örnekle destekleme, tutarlılık ve olumlu tutum ölçütlerinden puan verilmez. Uyarıcı metnin yalnızca yeniden anlatıldığı, kendi iletisini ve örneğini içermeyen yazılar ileti ve örnek ölçütlerinden puan almaz; diğer ölçütler ayrı ayrı değerlendirilir. Başlık konmaması durumunda başlık ölçütünden puan verilmez.